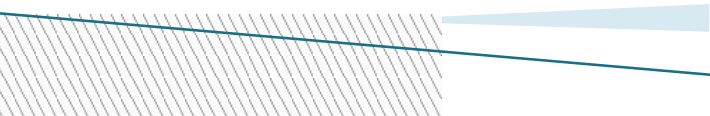

VALSTS LOMA TIRGUS EKONOMIKĀ: MŪSDIENU TEORIJA UN PRAKSE

Dainis Zelmenis

RSU asoc. profesors

Šī ziņojuma mērķis ir mēģināt parādīt to optimālo lomu, kādu valstij ar tās ekonomiskās un politiskās varas aparātu vajadzētu spēlēt mūsdienu tirgus ekonomikas norisēs, tajā skaitā arī Latvijā.

Kā arī noskaidrot, kad, kāpēc un kā laika gaitā ir mainījušies ekonomikas teorētiķu uzskati ***tikai vienā ekonomisko jautājumu kopā, proti - valsts loma un vieta tirgus ekonomikas norisēs.***

Klasiskās jeb ekonomiskā liberālisma skolas pārstāvji paredzēja valstij pavisam citu lomu nekā to bija ierādījuši merkantilisti.

Šo jauno valsts funkciju ļoti trāpīgi izsaka vēl mūsu dienās populārā formula „Laissez faire, laissez passer” (franču val.: ļauj rīkoties, ļauj paiet garām), kuru ekonomiskās domas aprītē pirmais ir ieviesis franču ekonomists, viena no klasiskās skolas novirzieniem, fiziokrātu, pārstāvis **Fransuā Kenē** (*Francois Quesnay, 1694. – 1774.*).

Rūpnieciskais kapitāls šajā laikā jau ir tiktāl nostiprinājies, ka var atļauties pateikt savas valsts aparātam: „**Paldies, tālāk mēs paši ...**” Klasiskās skolas pārstāvjus vieno stihisko tirgus spēku visvarenības atzīšanas princips, t.i., atziņa, ka tirgus ir perfekts pašregulējošs mehānisms, ticība, ka tirgus spēku „neredzamā roka” visu noliks pareizajās vietās, ka valstij ar savu regulējošo darbību šajā tirgus spēku spēlē nav jāiejaucas. Valstij ir jāgādā tikai par mieru, drošību un kārtību, t.i., nosacīti runājot, jāpilda „**naktssarga funkcijas**”.

Klasiskās jeb liberālās ekonomistu skolas redzamākā pārstāvja - angļu ekonomista **Ādama Smita** (*Adam Smith, 1723. - 1790.*) zinātniskā darbība aizsākās vēl manufaktūru ražošanas periodā, bet turpinājās jau rūpnieciskā apvērsuma periodā, kas, kā zināms, Anglijā norisinājās no 18.gs 60.gadiem līdz 19.gs. pirmajām desmitgadēm.

Ārējā tirdzniecība bija pārstājusi būt vienīgais valstu bagātības avots. Preču ražotāji jau bija tiktāl nostiprinājušies, ka tiem vairs nebija nepieciešamas protekcionistiskas muitas barjeras. Lai sekmīgi darbotos iekšējā tirgū, valsts līdzdalība preču ražotājiem arī vairs nebija nepieciešama.

Merkantilistu ieteikumiem bija zudusi ekonomiskā jēga. Piedevām Eiropā šajā laikā plaši izplatījās Apgaismības laikmeta idejas, kuras aktīvi slavināja gan personības, gan gara brīvību. Tāpēc nebūs daudz pārspīlets sakot, ka **kapitālisms jeb tirgus ekonomika tā pa īstam ir uznākusi vēstures arēnā 18.gs. gaitā „ar brīvības karogu rokās”.**

Klasiskās politiskās ekonomijas skolas laika biedrs, vācu ekonomists **Fridriham Listam** (*Friedrich List, 1798. – 1846.*), ārējās tirdzniecības brīvības jautājumos bija pavisam cita nostāja kā klasiskās politiskās ekonomijas skolas pārstāvjiem. Tajā laikā tik populāro fritreiderisma principu starpvalstu tirdzniecībā, kuru tik enerģiski aizstāvēja Anglija, Fr. Lists mēdza saukt **par ekonomiski vairāk attīstītās valsts savtīgo ekonomisko interešu maskētu lobēšanu**, uzstājot, ka mazāk attīstītam valstīm esot tiesības uz „**audzinošu protekcionismu**”.

Fr. Lists sava galvenā darba „**Politiskās ekonomijas nacionālā sistēma**” ievadā norāda, ka „ne par vienu citu politiskās ekonomijas sadaļu starp teorētiķiem un praktiķiem nevalda tik lielas domstarpības, kā attiecībā uz starptautisko tirdzniecību un tirdzniecisko politiku.” Fr. Lists trāpīgi norāda, **ka arī pati Anglija, pirms kļuva par fritreiderisma sludinātāju, ilgstoši ir „slēpusies aiz protekcionistiskām muitu barjerām.**

Fr. Lista devums ekonomiskās teorijas attīstībā mums šodien ir nozīmīgs ar to,

ka viņš ekonomiskos procesus un to likumsakarības ir skatījis nevis tikai kā teorētiskas abstrakcijas, kā objektīvas patiesības vienmēr un visur,

bet gan piesaistot tās konkrētas valsts konkrētai ekonomiskajai videi.

Fr. Lists uzskatīja, ka katrai valstij ir ejams savs attīstības ceļš, tai ir jāseko savas valsts attīstības likumiem un tai vajag izstrādāt savus ekonomiskās politikas noteikumus.

Šādā traktējumā „**politiskā ekonomija**” faktiski pārvēršas par „**nacionālo ekonomiju**”, kuras uzdevums ir noteikt vislabākos priekšnoteikumus nācijas ekonomiskā potenciāla attīstībai.

Ja Ā.Smitam un viņa sekotājiem ekonomiskajā dzīvē kā saimniekojošie subjekti mehāniski darbojas kaut kādi abstrakti indivīdi, tad, pēc Fr. Lista domām, saimniekojošais subjekts ir konkrēta nācija, kas ir apvienojusi savus ļaudis sabiedrībā.

Kaut arī kopš **Fr. Lista** galvenā teorētiska darba „**Politiskās ekonomijas nacionālā sistēma**” iznākšanas 1841.gadā ir pagājuši jau vairāk nekā 170 gadi, daudzas viņa domas par to, kā saimnieciski atpalikušai valstij straujāk attīstīties un panākt ekonomiski vairāk attīstītās valstis, par to, kas patiesībā slēpjas aiz mūsu dienās tik plaši izslavētās brīvās tirdzniecības lozungiem, u.c. **skan šodienas Latvijas apstākļos pavisam mūsdienīgi un Latvijai noderīgi.**

No K. Marksa „Kapitāla” ir “iznākusi” **Rietumeiropas sociāldemokrātisko ekonomistu skola**, kas turpina attīstīties arī mūsu dienās.

Šīs skolas pamatlicēji **Eduards Bernšteins** (*Eduard Bernstein, 1850. – 1932.*), **Kārlis Kautskis** (*Karl Kautsky, 1854. – 1938.*) un **Rūdolfs Hilferdings** (*Rudolf Hilferding, 1877. – 1941.*)

ir devuši būtisku ieguldījumu sava laika kapitālisma izpētē, nonākot pie secinājuma, ka kapitālistisko ekonomiku tomēr vēl ir iespējams reformēt, saglabājot tās augsto ekonomisko efektivitāti savienojumā ar sociāli taisnīgāku saražoto materiālo vērtību sadali, ka ir jānacionalizē nevis kapitālistiem piederošie ražošanas līdzekļi, bet gan ar šo ražošanas līdzekļu palīdzību radītā peļņa jeb, pareizāk sakot, viena tās daļa ar progresīvā ienākumu nodokļa palīdzību.

Šī Rietumeiropas sociāldemokrātisko ekonomistu skola faktiski ir turpinājusi attīstīt **vācu vēsturiskās skolas** ekonomistu aizsākto kapitālistiskās sabiedrības reformēšanas koncepciju, jo arī šīs ekonomistu skolas teorētiķi uzskatīja, ka ar reformu palīdzību ir iespējams pilnveidot tirgus ekonomiku un tai atbilstošu sabiedrības modeli, pielietojot kā ekonomiskos, tā administratīvos regulēšanas līdzekļus.

Nākas konstatēt, ka vācu vēsturiskās skolas teorētiķu būtiskais ieguldījums ekonomiskās domas attīstībā un, it sevišķi, jautājumos par kapitālistiskās ekonomikas regulēšanas, kā arī kapitālistiskās sabiedrības reformēšanas iespējamību vai neiespējamību, mūsu dienās ir nepamatoti aizmirsts un nenovērtēts.

Tā, piemēram, **A. Vāgners**, (*Adolph Wagner, 1835. – 1917.*) būdams kanclera Bismarka ekonomisko jautājumu padomnieks, 1883.gadā **noformulēja valsts pieaugošās lomas likumu**, kas pauda, ka sociālais progress ir saistāms ar valsts aktivitātes palielināšanos un valsts izdevumu pieaugšanu, jo valsts esot institūcija, kas ir spējīga koriģēt tirgus mehānisma darbības trūkumus ar valsts izdevumu palīdzību, ka nodokļu politikā valstij ir jāņem vērā ne tikai fiskālie mērķi, bet arī sociāli politiskie mērķi, līdz ar to mīkstinot tirgus ekonomikai raksturīgo sociālo nevienlīdzību.

Pēc **M. Vēbera** (*Max Weber 1864. – 1920.*) domām, kapitālisms ar tā brīvās konkurences tirgu, darbodamies bez jebkādiem ierobežojumiem, var novest pie haosa.

Nu, ko - vai neskan pavisam mūsdienīgi?

Politiskā ekonomija kā zinātne 19.gs. pēdējā trešdaļā bija nonākusi krustcelēs. Tajā iezīmējas vairāki novirzieni:

viens, kas turpināja klasiskās politiskās ekonomijas skolas tradīcijas,

otrs, kas attīstīja marksistisko politisko ekonomiju,

trešais, kas iestājās par klasiskā kapitālisma sabiedrības reformēšanu, respektīvi, uzlabošanu.

Šādā sociāli komplicētā situācijā tirgus ekonomikas un kapitālistiskās sabiedrības aizstāvjiem vajadzēja izdarīt zināmas korekcijas klasiskajā ekonomiskajā teorijā.

Kā atbildes reakcija uz laika prasībām, 19.gs pēdējā trešdaļā radās **neoklasiskā ekonomiskās teorijas skola**, ar vairākiem tās novirzieniem (**austriešu, Kembridžas un matemātiskā skola**). Šo triju neoklasisko ekonomisko skolu pārstāvji visumā palika uzticīgi klasiskās skolas liberālismam, jo turpināja uzskatīt, ka tirgus ekonomika ir pašregulējoša sistēma, kurā valstij ir ierādīta pasīva novērotāja loma.

Tieši šie teorētiķi pirmie pamanījās subjektivizēt un deideologizēt politisko ekonomiju un atraut to no jebkāda sociāli vēsturiskā un nacionālā konteksta, pārvēršot to abstraktā, tīrā, bet ar pretenziju uz universālismu ekonomiskā teorijā, kuru **Aleksandrs Maršalls** (*Alfred Marshall, 1842. – 1924.*) savā 1890.gada iznākušajā darbā apzīmēja ar angļu vārdu „**ecomomics**” (*Principles of Economics*) un kuru latviešu valodā tulkojam kā „**ekonomiskā teorija**”. A. Maršalls politisko ekonomiju pasludināja par tīri lietišķu zinātņi, kurai ir jāizvairās no politisko jautājumu skatīšanas ekonomisko jautājumu kontekstā.

Neoliberālisms kā ekonomiskās domas virziens noformējās pagājušā gadsimta 30. – 40.gados, kad Lielās Depresijas seku iespaidā kļuva acīmredzamas klasiskā liberālisma ekonomiskās skolas pārstāvju uzskatu nepilnības jautājumā par valsts lomu un vietu kapitālistiskās atražošanas procesos.

Vēlākos gados šajā neoliberalisma ekonomiskajā domā izdalījās divi novirzieni: **Freiburgas skolas ,t.i., ordoliberalisma jeb sociāli atbildīgās tirgus ekonomikas** un **neoklasicismama jeb monetārisma (Čikāgas skolas)** virzieni. Mūsu dienās, lietojot jēdzienu neoliberalisms, gan parasti tiek saprasts tieši monetārisms.

Neoliberālisma skola arī pilnībā nepieņēma neoklasiskās skolas teorētiskās nostādnes.

Šīs skolas teorētiskais ieguldījums ekonomiskās domas attīstībā ir ievērojams ar to, ka nopamatoja **sociāli atbildīgās tirgus ekonomikas modeli**, kas sevi tik veiksmīgi ir apliecinājis pēckara Vācijā.

Ar tradicionālo liberālismu neoliberalismam kopīgs ir vispirms tas, ka par neapstrīdamu priekšnoteikumu sekmīgai ekonomiskajai darbībai tiek atzīta indivīda brīvība, kas pati, savukārt, balstās uz maksimāli veicināta un atbalstīta privātā īpašuma uz ražošanas līdzekļiem bāzes.

Neoliberāļi, atšķirībā no brīvās konkurences laikmeta liberāļiem, **iestājās par aktīvu valsts iesaistīšanos ekonomiskajās norisēs** un uzskatīja, ka valstij ir jāiedarbojas nevis uz pašu atražošanas procesu, bet gan tikai uz konkurences un peļņas iegūšanas mehānisma institucionālajiem pamatiem.

Pret neoklasiskās skolas nostādnēm iebilda arī **institucionālisma skolas** ekonomisti, kas sevi pieteica 19.gs. beigās – 20.gs. sākumā. Tiem raksturīga kritiska attieksme pret neoklasiskās ekonomiskās skolas pausto tirgus koncepciju.

Institucionālisti neoklasiskajā skolā kritizēja, **pirmkārt**, tās pētījumu izejas pozīciju metodoloģisko šaurību, t.i., socioloģisko, politisko, sociāli psiholoģisko faktoru lomas ignorēšanu ekonomisko procesu norisē.

Otrkārt, to, ka šī skola savos pētījumos neņem vērā reālās ekonomikas svarīgākās strukturālās un institucionālās īpatnības,

Treškārt, institucionālistiem nebija pieņemama neoklasiskās skolas ideoloģiskā aizspriedumainība un metodoloģiskais individuālisms, tas, ka šīs skolas teorētiķi savos pētījumos par pamatu ņēmuši **kaut kāda abstrakta indivīda uzvedību abstraktā ekonomiskajā vidē**, ka tirgus ekonomikā biznesa struktūras ir it kā ātomiski izolētas un ka konkurence esot perfekta un ideāli regulējot tirgus procesus.

Taču visnopietnāko izaicinājumu neoklasiskajai skolai ir metis angļu ekonomists **Džons Keinss** (*John Maynard Keynes, 1883. – 1946.*) Savu ekonomisko uzskatu sistēmu Dž. Keinss vispilnīgāk ir nopamatojis savā galvenajā darbā **„Nodarbinātības, procenta un naudas vispārējā teorija”** (1936. g.), kas vēlāk ieguva **„keinsiānisma”** nosaukumu.

Taču faktiski jau savā iepriekšējā darbā **„Laissez-faire beigas”** (1926. g.) Dž. Keinss paredzēja uzņēmēju neierobežotās brīvības kapitālisma drīzu galu.

Keinsiānisms praktiski kļuva par ekonomiskās teorijas jaunu atzaru - makroekonomikas un makroekonomiskās regulēšanas teoriju kā ekonomiskās politikas pamatu, bet pats Dž. Keinss - par vadošo ekonomistu pasaulē turpat 30 gadus.

Dž. Keinss ir bijis augstās domās par ekonomikas teorētiķu spējām ietekmēt reālo ekonomiku un politiku, jo ir uzskatījis, ka **“... ekonomistu un politisko domātāju idejām gan tad, kad viņiem ir taisnība, gan arī tad, kad viņi kļūdās, ir daudz lielāka nozīme, nekā ir pieņemts domāt. Patiesībā tikai viņi pārvalda pasauli.”**

2008. gada Nobela prēmijas laureāts ekonomikā **Pols Krūgmens** (*Paul Robin Krugman, 1953. -*) ir trāpīgi raksturojis situāciju pasaulē pirms 1936. gadā iznākušās slavenākās Dž. Keinsa grāmatas, apgalvodams, ka šajā pasaulē ekonomiskajā domā esot nedalīti valdījusi „**brīvā tirgus ortodoksija**”.

P. Krūgmens citē arī Dž. Keinsa domu, ka „**klasiskā ekonomikas teorija bija pārņēmusi Angliju tikpat pilnīgi, cik Svētā inkvizīcija bija pārņēmusi Spāniju**”.

Tāpēc P. Krūgmens salīdzina Dž. Keinsu un viņa veikumu ekonomiskās domas attīstībā ar Martina Lutera veikumu kristīgās ticības reformēšanā.

Dž. Keinsa makroekonomisko teoriju laika biedri nosauca par „**keinsiānisko revolūciju**”.

Kas tad keinsiānismā bija tik revolucionārs?

Līdz Dž. Keinsam ekonomiskas teorijai bija raksturīga **mikroekonomiska pieeja**, tās analīzes centrā atradās atsevišķa firma, kura darbojās brīvās konkurences apstākļos un nodarbojās ar izmaksu minimizācijas un peļņas maksimizācijas problēmām.

Dž. Keinsa analīzes centrā atrodas nacionālā ekonomika ka vienots veselums, tāpēc viņa **makroekonomiskā metode** balstās uz kopējo tautsaimniecisko rādītāju (nacionālais ienākums, kopējie ietaupījumi un uzkrājumi, patēriņš, investīcijas u.c.) proporciju un savstarpējās atkarības pētījumu.

Galvenā vērība viņa ekonomiskajā koncepcijā ir pievērsta **divu problēmu risināšanai - nodarbinātības nodrošināšanai un kā efektīvi izmantot materiālos un finanšu resursus, lai izvestu ekonomiku no krīzes stāvokļa.**

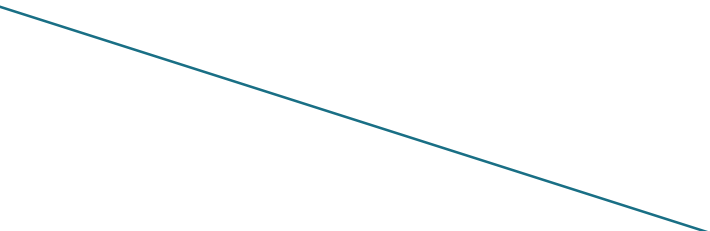
Dž. Keinss bija pārliecināts, ka

„... klasiskās teorijas postulāti ir pielietojami nevis vispārējam gadījumam, bet tikai atsevišķam gadījumam, tā kā ekonomiskā situācija, kuru tā apskata, ir tikai līdzsvara iespējamo stāvokļu galējais gadījums”.

Visi klasiskās skolas ekonomisti pirms Dž. Keinsa, lai panāktu ekonomisko izaugsmi, aicināja attiecīgās valsts ekonomikā stimulēt kopējo piedāvājumu. Dž. Keinss izteica savam laikam pārdošu un „ķecerīgu” domu, **ka tieši otrādi - lai nodrošinātu normālu valsts ekonomikas izaugsmi, ir nepieciešams stimulēt kopējo „efektīvo pieprasījumu”**, un tas ir jādara ar valsts budžeta finansēšanas palīdzību, jo tai piemīt multiplikatora efekts, kas var palīdzēt nodrošināt nodarbinātību un ražošanas jaudu noslogojumu.

Pie tam valsts izdevumu palielinājumam ir jānotiek nevis, kā līdz šim - uz nodokļu palielināšanas rēķina, bet gan uz budžeta deficīta rēķina. Savukārt, budžeta deficīta finansēšanai ir jāizmanto gan aizņēmumi no privātajām un juridiskajām personām, gan arī naudas emisija.

No šī brīža visus ekonomistus sāka iedalīt „**piedāvājuma puses**” vai „**pieprasījuma puses**” ekonomistos atkarībā no tā, kā viņi ieteica rīkoties, lai nodrošinātu valstij ekonomisko izaugsmi.

Neviena ekonomiska teorija nav 100 % perfekta.

Arī keinsiānismam ir vājās vietas, uz kurām norādījuši gan **Fridrihs Haijeks** (*Friedrich August von Hayek, 1899. – 1992.*), gan jau pieminētais Fr. Perrū, gan **Miltons Frīdmens** (*Milton Friedman, 1912. – 2006.*) un vēl citi ekonomikas teorētiķi.

Vieni kritizē šo ekonomisko mācību par to, ka Dž. Keinss ir novērsies no tirgus stihijas dievinātāju apjūsmotās „neredzamās rokas”, kas visu sakārtojot un noliekot savā īstajā vietā, par to, ka nav ļāvis tirgus piedāvājuma un pieprasījuma spēkiem netraucēti darīt savu darbu un tikai piesārņojis brīvā tirgus ekonomiku ar valsts birokrātisko iejaukšanos.

Citi par to, ka Dž. Keinss savās rekomendācijās ir nepietiekami ņēmis vērā katras atsevišķās valsts nacionālo specifiku un ka viņa ieteiktajām ekonomiskās politikas rekomendācijām esot pārāk universāls raksturs.

Kā zināms, par īsto un vienīgo vaininieci Rietumu pasaules 70.gadu otrās puses ekonomiskajās problēmas tika pasludināta tikai un vienīgi keinsiānisma ekonomikā teorija, jo, lūk, tai neesot atradusies efektīva „pretinde” pret **stagflāciju**, šo jauno parādību pasaules ekonomikā, kad ekonomika cieš no izaugsmes stagnācijas un galopējošas inflācijas vienlaicīgi.

Protams, ka ir ļoti sarežģīti un grūti glābt kuģi, kuram ir izveidojusies sūce un uz kura ir izcēlies arī ugunsgrēks. Tāpēc autors uzdrošinās apgalvot, ka pret stagflāciju efektīvas zāles 70. gadu vidū nebija nevienai ekonomiskās teorijas skolai.

Tajā pat laikā rodas iespaids, ka keinsiānisma doktrīnas pārņemtās Rietumu buržuāziskās sabiedrības dzīlēs tomēr vēl joprojām būs **„kvēlojušas liberālisma oglītes”** un ka bija vajadzīga spirta vēja plūsma, lai tās par jaunu uzliesmotu teorētiskam revanšam.

Par šāda „vēja plūsmu”, mūsaprāt, kalpoja šī 70. gadu vidū izveidojusies ārkārtējā situācija pasaules izejvielu tirgū un stagflācijas skartajās attīstītajās pasaules valstīs.

Liberālās ekonomiskās skolas teorētiķi, kas bija spiesti keinsiānisma panākumu priekšā piekļust Lielās Depresijas gados, tagad bija sagaidījuši savu zvaigžņu stundu, jo stagflācijas un augstās inflācijas izmocītā Rietumu valstu sabiedrība tagad bija ar mieru atkal ieklausīties monetāristu vienkāršajās, bet šķietami ļoti efektīvajās teorētiskajās konstrukcijās.

Mūsaprāt, keinsiānisma piekritēji ir tie mūsdienu buržuāziskās jeb tirgus ekonomikas sabiedrības slāņi, kas iestājas par katras atsevišķās valsts buržuāziskās sabiedrības „**kopkapitālistiskajām**” jeb tā saucamā „**kolektīvā kapitālista**” **ekonomiskajām interesēm**, kuras atbalsta arī vairums sociāldemokrātisko partiju un arodbiedrību ekonomisti.

Monētārisma piekritēji, savukārt, ir ekonomiskās globalizācijas aizstāvji un divas galvenās ekonomikas globālajos procesos darbojošās personas - transnacionālo rūpniecisko korporāciju un transnacionālo finanšu korporāciju pārstāvji (it īpaši pēdējie), kuru ekonomisko interešu realizēšanai ļoti traucē nacionālo valstu valdību veiktie ekonomikas regulēšanas pasākumi un kas tāpēc ir ļoti ieinteresēti nacionālo valstu valdību ekonomiskās ietekmes mazināšanā.

Tāpēc, mūsaprāt, monetārisma atgriešanos ekonomiskas domas pirmajās rindās un tā triumfa gājienu turpmākajos gados un līdz pat 2007. - 2009. gadu krīzei ir jāvērtē, ne tikai kā noteiktu ekonomikas zinātnes akadēmisko aprindu teorētiskā revanša alku piepildījumu, bet arī kā sava veida ar keinsiānisko regulēšanu neapmierinātā **finanšu lielkapitāla sociālo pasūtījumu.**

Kas tad šajā atjauninātajā liberālismā jeb monetārisma ir būtiski jauns salīdzinājumā ar veco jeb klasisko ekonomiskā liberālisma teoriju?

Trāpīgi par šo jautājumu TV intervijā ir izteicies amerikāņu ekonomists, keinsiānietis **Dž. Tobīns**: "***Viņi*** (t.i., M. Frīdmens u.c. neoliberali) ***šodien kā jaunas cenšas pasniegt idejas, kuras par novecojušām tika atzītas jau 30. gados.***"

Tātad, pēc Dž.Tobīna domām, nekā būtiski jauna nav. Neoliberālisms, līdzīgi klasiskajam liberālismam turpina apgalvot, ka valstij ekonomiskajos procesos nav jāiejaucas, ka vienkārši ir jādod piedāvājuma un pieprasījuma spēkiem darīt savu darbu, ka visas nelaimes mūsdienu ekonomikā rodoties no pārlietu lielas valsts klātbūtnes ekonomikā, kas tikai kropļojot brīvo tirgu, ka pilnīgi pietiekot, ja valsts bankas laižot apgrozībā katru gadu noteiktu naudas daudzumu (3% gadā), kas nodrošināšot valstīm vienmērīgu izaugsmi.

P. Krūgmens savā M. Frīmenam veltītajā esejā „**Kas bija Miltons Frīdmens**” izsaka minējumu: „**Vai tikai Frīdmens nebūs bijis pārāk sangvinisks jautājuma par „neredzamās rokas” dāsnumu?**”

Šajā esejā arī P. Krūgmens, ir spiests atzīt, ka M. Frīdmena ideju ieviešanai Latīņamerikas valstīs ir grūti sameklēt faktus, kas liecinātu par labiem monetārisma rezultātiem.

Minētās esejas noslēgumā P. Krūgmens atzīst, ka M. Frīdmens bija aizgājis par tālu, absolutizējot monetārisma doktrīnu un tās praktiskās pielietošanas iespējas un ka pasaulei šobrīd ir

nepieciešama „**kontra-kontrareformācija**”, ko šī ziņojuma autors traktē, kā aicinājumu atgriezties pie valstiskās ekonomikas regulēšanas koncepcijas.

Patiesībā neokonservatīvās teorijas monetārisma paveids jau ir cietis bankrotu **de facto**.

Kas gan cits, ja monetārisma principu noliegums, ir masīvā valsts iesaistīšanās privāto banku glabšanā: Goldman Sachs un Morgan Stanley - ASV, Royal Bank of Scotland - Lielbritānijā **un Parex - mūsu pašu Latvijā?**

Kur tad ir palicis monetāristu izslavētais komersanta risks un komersanta atbildība par savu rīcību?

Ņemot vērā to neapmierinātību un spiedienu uz monetārisma ekonomisko teoriju, kādu izrāda gan akadēmiskās aprindas, piemēram, Nobela prēmijas laureāti **Pols Krūgmens** un **Džozefs Stiglics**, poļu ekonomists **Gžegoržs. Kolodko** u.c., gan ievērojami biznesmeņi, piemēram, **Džordžs Soross**, Davosas ekonomiskā foruma „tēvs” **Klauss Švābs** u.c., gan arī politiķi, piemēram, Francijas prezidents **Nikolā Sarkozy** (, skat. viņa atklāšanas runu 2011. gada Davosas forumā), līdz brīdim, kad monetārisma bankrots tiks atzīts arī **de jure**, vairs nav ilgi jāgaida.

Paldies par uzmanību!

